

# LIEČEBNÉ METÓDY V STAROM EGYPTĚ

doc. PhDr. Ivica Gulášová, PhD.

Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, Ústav zdravotníctva a ošetrovateľstva, Trenčín

V rozvoji medicíny, liečebných metód zohralo obdobie starého Egypta dôležitú úlohu v pozitívnom i v negatívnom zmysle. Autorka približuje niektoré vybrané liečebné metódy v starom Egypte, napríklad najčastejšiu liečebnú metódu, používanú i v neskorších obdobiach až po súčasnosť – klyzmu-, niektoré rizikové liečebné metódy a nevedecké liečebné metódy ktorých liečivú silu starí egyptania pripisovali nadprirodzeným silám, prírode a vplyvu prírodných javov a úkazov.

**Kľúčové slová:** liečebné metódy, liek, účinok, obeta, zaklínadlá, démoni, božstvo.

Med. Pro Praxi 2007; 3: 136

V lekárskejších textoch, v papyrusoch je zachytených približne 200 liekov, ale je pravdepodobné, že nie všetky druhy dokázali ovplyvniť priebeh choroby pre ktorú boli určené. Pochádzali zo 70 druhov zvierat, 25 druhov rastlín a 20 druhov minerálnych látok, ďalej z množstva bežných jedál, nápojov a telesných výlučkov. Patrílo k nim mäso, tuk, krv, mlieko, žĺč, stolica a moč zvierat i ľudí rovnako ako listy, plody a drevená múčka z rastlín, z ktorej bol asi najúčinnnejší blen, durman a mandragora (8). O liečebnom účinku nebeskej rosy, kúskov nilského bahna, hliny za nechtom chorého alebo mušíc výkalov možno pochybovať.

**Starý Egyptský lekár sám pripravoval lieky.** Účinné (liečebné) zložky liekov miešali s „nosičmi“ ku ktorým patrilo hlavne mlieko, sladké pivo alebo olej, pri príprave masť používali na úlohu „nosiča“ tuk alebo olej. Špeciálne lekárske pomôcky určené na prípravu liekov nepoznáme, takže môžeme len predpokladať, že používali na ne bežné nádoby, mažiaričky, lyžičky, tyčinky a podobne.

Veľmi častou liečebnou metódou v starom Egypte bol krystír (klyzma). Na aplikáciu krystírov do konečníka, alebo na aplikáciu nálevov do ženského genitálu sa používali zvieracie rohy s odrezanou špičkou (5). Egyptania boli presvedčení, že škodliviny vnikajú do tela s potravou, alebo vznikajú pri trávení priamo v tráviacom trakte, „Egyptania sa starajú o telo hlavne klyzmami, pôstmi a zvracaním, niekedy každý deň, niekedy vynechávajú tri alebo štyri dni. Hovorí totiž, že zo všetkej strávenej potravy je väčšina prebytočná z čoho potom vznikajú choroby“ (2). Musíme konštatovať, že podľa poznatkov súčasnej, modernej diétológie neboli ďaleko od pravdy.

Aj niektoré očné choroby vedeli liečiť. Do očí kvapkávali rôzne liečebné roztoky (1). Ako kvapátko na aplikáciu kvapiek im slúžilo supie pero. Poznali a využívali i inhalačnú liečbu, pri ktorej vdychovali suspenziu, ktorá sa uvoľňovala na rozpálenom kameni prekrytom hrncom, ktorý mal prevrátené dno a ním prechádzal rákos. Pri naparovaní pohlavných orgánov u žien sa ženy posadili na hrniec, v ktorom bol nahriaty doporučený liečebný roztok. Tam, kde nepomohli pri liečení choroby lieky a racionálne po-

stupy, nastupovala mágia, ktorá u starých Egyptanov zaujímala pomerne vysoké postavenie v komplexe liečebných metód.

Niektoré lieky na Egyptanov pôsobili skôr magicky ako napr.: liek proti holohlavosti, ktorý bol pripravovaný zo stavca havrana, spáleného oslieho kopyta a tuku čierneho hada. Podobne i odpornosť niektorých liekov, napríklad stolice, moču alebo krvi mala magicky vypudiť pôvodcu ochorenia – démonov. Starí Egyptania ešte stále pripisovali ako príčinu niektorých ochorení (najčastejšie tých, u ktorých si je nevedeli vysvetliť) účinku – vplyvu démonov, ktorý ovládali človeka, ktorí z toho ochoreli (3).

Zachytené sú rôzne kúzelné predpovede (na podklade sugescie a autosugescie), ktoré vyriekali pre i počas užívania liekov, liečebných metód, pri prikladaní obväzov alebo pri samotnej príprave liekov.

Inokedy sa ľudia obracali modlitbou, alebo písomne k bohom, ktorým pripisovali liečebné schopnosti. Patríli k nim Amos, Thovt, Min, Hor, Eset a Serapis. Medzi nich neskôr povýšili i troch smrteľníkov – Imkotepa, vezíra a architekta kráľa Džosera, Gréka stotožneného s Asklepiom – Amenhotepa, syna Hapuova, architekta a vysokého dôstojníka Amenhotepa III., a tiež Antinova, ktorý bol miláčikom cisára Hadriána (4).

Magická liečba sa tiež prevádzala v niektorých chrámoch. Najstaršie doklady o tom pochádzajú z ramessovskej doby z Derddmedíny, ďalším miestom bola horná terasa Hatšepsutinovho chrámu v Dér el-Bahri, sakkárskej Serapeum a Anubeion – chrámy v Kanope a Abydu (6).

V areáli chrámu Hathory v Dendere boli objavené zbytky sanatória, v ktorom miestnosti pripomínali

mníšske cely, ktoré boli určené pre izoláciu chorých pre sústredenú modlitbu, meditáciu a liečebný spánok, pri ktorom dostávali snové zjavenia. Ku komplexu liečebných metód patrili kúpele v bazénoch do ktorých pritekala voda z chrámového posvätného jazera.

Zlých démonov, pôvodcov ochorenia vyhánali z tela chorého magickými zaklínadlami kúzelníci. Ľudia v starom Egypte sa pred démonmi chránili nosením rôznych amuletov, z nich k najobľúbenejším amuletom bolo Horovo oko (vedžat), tzv. „mesačné oko“, ktoré v súboji zranil Sutech a Thovt ho uzdravil. Zodpovedá to mesačným fázam pri ktorých Sutech spôsobuje zmenšovanie – ubúdanie mesiaca a Thovt naplňovanie – pribúdanie mesiaca (7).

Proti hadiemu uštipnutiu, bodnutiu škorpióna alebo útoku krokodíla mali ochrannú moc stély znázorňujúce boha Hora v boji s týmito obávanými zvieratami a popísanými magickými nápismi. Stačilo len stély poliať vodou, vodu zachytiť a vypiť. V tom spočívala celá „prevencia“ – ochorenia pred uštipnutím hada.

Egyptský chorý človek mohol teda dúfať v liečebnú nadprirodzenú moc pri akomkoľvek trápení. V podstate tu možno hovoriť o využívaní pseudopsychologických metód (v tom čase, na tej úrovni) ako sugescia, autosugescia a hypnóza. Prebiehali však na nevedomej úrovni.

doc. PhDr. Ivica Gulášová, PhD.  
Narcisová 40, 821 01 Bratislava  
e-mail: ivica.gulasova@post.sk

## Literatúra

1. Brothwell DR, Chiarelli BA edit. Population biology of the ancient Egyptians. London: New York, 1973.
2. Brothwell DR, Sandison AT edit. Diseases in antiquity. London, 1969.
3. David AR edit. The Manchester museum mummy project. Manchester, 1979.
4. Ebbell B. The papyrus ebers, the greatest Egyptian medical document. Copenhagen, 1928.
5. Hart GD et al. Disease in ancient man. Toronto, 1983.
6. Leake CD. The old Egyptian medical papyri. Lawrence: Kansas, 1952.
7. Pollak K. Medicína dávných civilizácií. Praha, 1973.
8. Zamarovský V. Bohové a kráľové starého Egypta. Praha, 1986.